

Govor održan na pokopu Tonka Maroevića u Starom Gradu, 14. kolovoza 2020. godine

Katarina Horvat-Levaj

Akademik Tonko Maroević obilježio je hrvatsku humanističku znanost, kulturu i umjetnost u proteklih šest desetljeća neizbrisivim i nadasve originalnim tragom. To znamo svi ovdje nazočni, to posebno znamo mi djelatnici Instituta za povijest umjetnosti u Zagrebu, u kojem je Tonko proveo pola stoljeća, u kojem je na svojoj legendarnoj pisaloj mašini pisao još prije desetak dana, pripremajući se za promocije i tijekom odmora na Hvaru.

Kao povjesničar umjetnosti, likovni kritičar, autor niza monografija, studija i izložaba hrvatskih slikara, kipara i grafičara Tonko je bacio sasvim novo svjetlo na istraživanje naše moderne i suvremene umjetnosti. U širokom spektru interesa jednako je vrijedan njegov doprinos u reinterpretiranju već priznatih i istaknutih umjetnika, kao i u pronalaženju novih umjetničkih osobnosti, od kojih su mnoge, upravo zaslugom Tonkove pronicljive moći percepcije, postale nezaobilazna poglavlja antologijskih prikaza. »Tko bi nam bolje od njega razotkrio likovne senzibilitete jednog Tartaglie, prvi je razgrnuo prašinu s Varlajevske magično realističke stilske paradigme, ili snažne Kaštelančičeve kolorističke vokacije« istaknula je vrsna poznavateljica moderne umjetnosti i naša dugogodišnja ravnateljica Ivanka Reberski. Tu su još Ernest Tomašević, Bela Čikoš Sesija, Miroslav Šutej, Zlatko Bourek i mnogi drugi koji su u Tonku Maroeviću našli nadahnutu tumača. Svojim pak objavljenim doktoratom *Napisane slike – Likovna umjetnost u hrvatskoj književnosti od Moderne do Postmoderne* uspješno je objedinio svoje dvije ključne vokacije – likovnu umjetnost i književnost, ostvarivši tako paradigmu modernoga interdisciplinarnog istraživanja.

U svojem radu bio je poznat i priznat, dobitnik je niza prestižnih nagrada, bio je dugogodišnji član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. I kada je navršio dob za mirovinu, nismo mu dali da ode, kao emeritus usrećivao nas je i častio svakodnevnim dolascima na posao. Istraživanje moderne umjetnosti u Institutu za povijest umjetnosti počiva tako na čvrstim temeljima koje je postavio Tonko Maroević.

No na čvrstim temeljima ne počiva samo istraživanje moderne umjetnosti – na osobi Tonka Maroevića počiva zapravo cijeli Institut. Jer Tonko nije bio samo veliki znanstvenik, on je bio i veliki čovjek, veliki prijatelj, svjetla točka u životu

mnogih od nas, podrška u radu, nadahnuće i uzor. Jednom, kada sam tek počela raditi u Institutu, profesor Prelog rekao je: »još nisam sreo čovjeka koji bi se ljutio na Tonka Maroevića«. I zaista, svojom mudrošću, blagošću i pomirljivošću, kao dugogodišnji predsjednik Znanstvenog vijeća, ali i kao kolega i prijatelj, Tonko je uspješno spašavao Institut i mnoge od nas od povremenih destruktivnih napada izvana i od mogućih raskola iznutra. Nemjerljiv je njegov doprinos u sada već dalekim teškim razdobljima kad smo ostali bez velikih pokrovitelja, najprije profesora Gamulina, a zatim i profesora Preloga. Nakon njih, samozatajni, ali i nadasve karizmatični pokrovitelj postao je upravo Tonko Maroević. Koliko god bio zaposlen, koliko god se žurio na neku promociju koja ubrzo počinje, dopuštao je da ga prekidamo u poslu, da mu upadamo u sobu kad god bi to nekome bilo potrebno. S iskrenim interesom uživio bi se u svaku istraživačku temu mlađih kolega, s iskustvom svestranog znalca bio bi u stanju dati ključan savjet i za teme koje nisu bile iz područja njegovih užih interesa. Gotovo da nije bilo otvorenja izložbe ili promocije knjige, nastalih u Institutu, a da Tonko svojim izuzetnim talentom, elokvencijom i posvećenošću nije doprinio njihovoj slavi. Premda se bavim barokom, čime se Tonko nije bavio ni u početcima svoje karijere, kao asistent na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, najljepše recenzije napisao mi je upravo on. Njegovo znanje bilo je golemo, njegova dobrota još veća. Ivanka Reberski svojedobno je napisala: »Kao nekom čarobnom formulom davao je ton kohezivnom suživotu unutar Instituta. Na njegovu ugledu rastao je ugled njegove i naše matične kuće.«

Strašna vijest o Tonkovoju smrti zatekla me na terenu s kolegom Radoslavom Tomićem i fotografom Paolom Mofardinom na Lošinju. Izgleda da smo upravo u trenutku kada je Tonko napuštao ovaj svijet o njemu govorili sa simpatijama i šalom. Spominjali smo taj dan također, u okviru istraživanja svetaca zaštitnika u umjetnosti Dalmacije, i sv. Josipa, kao zaštitnika dobre smrti. Ako ikakva smrt može biti »dobra«, onda je to ovakva kakva je u snu posjetila Tonka, samo što je došla puno, puno prerano. Praznina koja je ostala u Institutu i u našim srcima, nikad više neće biti ispunjena. Dragi Tonko, zbogom.